

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

מ בשיו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

זינער געוואלט האטטען אונ-
דעם דער עוונט מיט איהם
וואר אונד וואס ער טראגט
ליעם דער עוונט געלינגען.
מ (א) איינסט נאך דעוען
בעגענהייטען פֿערוונג
דינטען זיך דער שענקע דעם
קעניגס פֿאן מצרים אונד דער
באקמייסטער און איר דורף דער
אן דעו קעניג פֿאן מצרים.

בְּדוֹ כְּאֲשֶׁר יְהוָה אֱתָו וְאֲשֶׁר הוּא
עָשָׂה יְהוָה מִצְרַיִם: פ. שביעי
מ (א) וְהָיָה אֶתְרֵם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
חֲטָאֵי מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וְהָאֵפֶה קִאֲדוֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם:
נ (ב) וַיִּקְצַף פֶּרַעַה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו

על
(ב) פרעה וואר זאך זעהר ערצירנט איבער זיינע ביידען האפֿטעדיענטען, איבער דען
אבער.

תרגום אונקלוס

מ (א) אחר הדברים האלה. למי
שהגילה אותה חבורה את
הלוקים בפי כלס לדבר בו הניח להם
הקנ"ה סוכמס של אלו שיפנו אליהם
ולא אלו ועוד שתנוח הרווחה ללדיק
על ידיהם: חטאו. זה נמלא זכוב בפילי
פוטירי שלו וזה נמלא לרור בגלוסקין
אלו: והאופה. את פת המלך ואין לשון
חסיי

בדיה בדמימרא דיי בסעדיה ודי הוא
עביר יי מצלח:

מ (א) וְהָיָה בְּתֵר פְּחָמְיָא הָאֵלֶּיךָ סָרְחוּ
שְׂקִיא דְּמִלְכָא דְּמִצְרַיִם וְנַחְתוּמָא
לְרַבּוּנְהוֹן לְמִלְכָא דְּמִצְרַיִם: נ (ב) וַרְגִּיזוּ פֶּרַעַה
על

ב א ור

תרגמו אונקלוס וי"ע למעלה מלת מאומה (שנפסוק ז' וע') מדעם, ואולי לא רלו לתרגם פה
המלה רק הכוונה, ואכל כוונת האמר יותר נראה לפרש ככוונת ולא ידע אהו מאומה
(שנפסוק ו'), שהאמירה בכל דבר שיגשה אם ועליו יסמוך בלי לשאלו על מה עשית ככה,
ידיעו כי באמונה הוא עושה, וכן מתורגם כל"א: באשר יי אהו, בשביל שה' אתו, וכ"ת
יב"ע. ושעור הכתוב כך הוא, אין שר בית הסהר רואה ומשגיח אחר מעשיו כי ה' ה' אתו
למת את חנו בעין שר בית הסהר, ומאמר ואשר הוא עשה וגו' הוא הודעה אחרת בפני עצמה,
לכן בא האתנה במלת אתו: סימבס, סימבס, סימבס

מ (א) חטאי, חטא מוסר המלוכה כמו שאמר הכתוב לא לדיהם למלך מצרים, ומוסר כס' הישר
כי זה נמלא זכובים ביין שהבית לפני המלך, וזה נמלא נתר כלזם המלך וכן הוא בנ"ר, וי"ע
תרב שנטלו ענה לתת סס המות למלך נמאכלו ובמשקהו, אבל לא יכונה דבר זה חטא רק פשע ומרד:
והאשה, את פת המלך ואין לשון חפייה אלא נפת כלע"ו פישט"ר, (רש"י), [כ"ל פטי"סיר, כל"א
(פחטטעטען בעקער): (ב) סריסין, לדעת הראב"ע הוא ממשקלים דגושי העי"ן במשקל
אביר

ה מע מ ר

מ (א) חטאו, הרב המבחר דהם דעת יב"ע שאמר שנקשו לשלוח יד במלך, נכשנו שזה לא
נקרא חטא רק פשע ומרד; אולם כבר מלינו לזון חטא גם בשפיכת דמים, שהרי
דול אמר אל נתן חטאוי (ש"ב י"ג י"ג) ושם נאמר ואתו הכנת נכרנ (ש"ב ע'), ואם שהרימו
יד במלך, הלא נאמר רגזו ואל תחטאו (תהלים ד' ה') ושם הכוונה על מרידה במלוכה כמ"ש
הרמב"מ מן שם, ואין לך משגל יותר ממה שמעל ירבעם במלך מלכי המלכים, וכל זאת נאמר
בכל מקום חטאוי ירבעם, וכן בא יב"ע בליש חטא משפט מות (דברים כ"א כ"ב), ועיקר
הכתוב בין לדעת ח"א וכן לרובן (כפ' וגמר הקין) באקלל את הפס משמע, האם יש מרד גדול מזה?
וישקר

חרגום אשכנזי שב

אבערשענק אונד איבער דען
אבערשאקמיסטער ; (ג) דאס
עפויא אין פערדהאפט כרינגען
ליעסן אין פארהויו דעם אבער-
סטען פאן דער ליבוואצע, אין
דאזגעענגניס, אין דען ארט
וואו יוסף אינגעשפעררט
קוואד (ד) דער אבערסטע
דער ליבוואצע טרוג עס דעם

על שר המשקים ועל שר
האופים: (ג) ויהן אתם במשומר
בית שר הטבחים אל בית הסהר
מקום אשר יוסף אסור שם:
(ד) ויפקד שר הטבחים את יוסף
אחם (ה)

חרגום אונקלוס

על תרין רב רבנוהי על רב שקי ועל רב
נחומי: (ג) ויהב יתהון במטרת בית רב
קטוליא בבית אסירי אתרא די יוסף אסר תמן: (ד) ומנני רב קטוליא ית יוסף עמהון

ב א ו ר

אזיר, כזיר, בעבור שלא נשתנה קמן הפ"א לשוא נכונים, וקמן הפ"א הוא לחשלים הדגש
שלא יבטלו הכ"ש, כי אם היה ממשקלים הקלים והקמן בעלם, היה משתנה לשוא בסמיכות
ובכונים כמו מן גדיב, גדיבי עמו (תהלים ק"ג ח'), ומן קציו קציו עם (ישעי' ג' ז') אבל
לפי שמלתו פדים פדעה (לעיל ל"ו ול"ט א'), וכן פדים פדעה (להלן פסוק ז'), שנשתנה
בהם הקמ"ן לשוא, מוכרחים אנו לומר כי יש לשם זה ב' משקלים א' קל ואחד כבד, כמו
אביר שמלת אביר יעקב (להלן מ"ט ב"ד) וכו' דעת הרד"ק בארשוס ארש סרם: ולשון
הרמב"ן על שני סריסו, היה אלה השנים שניהם סריסים כי היו שני המשקים והאופים גם
בנתי השנים אשר למלך והמלכים יסרבו אותם, ודעת אונקלוס כי סריסים שנים וגדולים אמר
בפוטופר רבא לפדעה ועל תהין רב רבנוהי וכן חרגום יונתן והיו סריסים גבול מלך בכל
(מלכים ב' כ' ז"ח וישעי' ל"ט ז') עב"ל, וכבר דברתי בזה לעיל (ל"ו ז') בפסוק והמדנים,
אבל עבדי המלך בארנות המורח גקראו סריסים על שם רובם, וכיון בהם אנשים בלתי
מסורסים, ולהם נשים, כמשמע מפשטיה הכתוב: (ג) במשמר בית שר הטבחים, מקום
שיהיו שם נשמרים בעבור שלא יברחו, והנה יתכן לפרש שהוא סמוך, במשמר של בית שר
הטבחים והוא בית הסהר שהיה בביתו, וכן ת"א במטרת בית רב קטוליא, ובלא סמיכות יחרגום
מטרא, ויתכן ג"כ לפרש שאינו סמוך ואז לריך להוסיף ב"ת השימוש, ושעורו במשמר בבית
שר הטבחים, וב"ת יב"ע והמתרגם האשכנזי, אבל הוא הני"ת ופיתח המ"ס השנית המורים
על הסמיכות, יורו על הכאור הא', ואין סתירה לזה מן הרביע שנמלת במשמר, שהוא טעם
מפסיק גדול ואין מקומו במלה הסמוכה לאחריה, כי כבר מנאר בהקדמה שנבוא ד' מלות
סמיכות זו לזו תהיינה ב' האחרונות מחוננות בטעם, והמלה שלפניה בטעם מפסיק,
והראשונה בטעם מפסיק יותר ממה: (ד) ויפקד ענין מנוי וגזרות, וכן ת"א ויב"ע ומני,
(ועיין בפ' במדבר א' ג'), שם הארבותי בענין הפרש הזה ונכל הכוראות הכוללות נו): אח
יוסף אחם, להיות אחם, לשרת אותם כי מעלה גדולה היתה להם בבית פדעה כי שרים

ה מ ע מ ו ד ת ת

(ד) ויפקד, הנה אף שאין ספק שמקום אסירי המלך אינו גרוע כל כך נמסגרי אשר האנשים
מדת העם, מ"מ היו הנועלים שם פריצים שמירה יתירה והשגחה פרטית שלא ימתיקו סוד
נקשר קשר גדל המלך, כי היו שרים נכבדים ואנשי מופת, וישן דאה שר בית הסהר כי יוסף
א"ש

אתם וישרת אתם ויהיו ימים
במשמר: (ה) ויחלמו חלום
שניהם איש חלמו בלילה אחד
איש בפתרון חלמו המשקה

יוסף אויף ביא איהנען צו
זיין, ער בעדיענטע זיא, אונד
זיא ווארען איין גאנצעס יאהר
אין פֿערהאָפֿט. (ה) דאָ
טריימטען זיא ביידע אין אייג
נער נאָכט, יעדער זיינען בעג
זאָנדערן טרוים, אונד יעדעס
טרוים קאָם מיט דער בעדיג

והאשה

תרגום אונקלוס

ושמש יתהון והיו יומין במטרא: (ה) וחלמו
חלמא תרויהון גבר חלמיה בליליא חד
גבר בפותרון חלמיה שקיא ונחתומא די
למלא

ר ש"י

ויהיו ימים במשמר. שנים עשר חדש:
(ה) וחלמו חלום שניהם. וחלמו שניהם
חלום זהו פשוטו ומדרשו כל אחד חלם
חלום שניהם שחלם את חלמו ופתרון
סבירו. והיו שני' וירא שר האופים כי טוב
פתר: איש בפתרון חלמו. כל א' חלם

ב א ו ר

היו: ויהיו ימים במשמר, שנה שלימה בדכתיב ימים תהיה גאלתו (ויקרא כ"ה כ"ט), ימים
או עשור (לעיל כ"ד כ"ה), וכן סופר כס' הישר: (ה) וחלמו חלום שניהם, וחלמו שניהם
חלום זהו פשוטו, ומדרשו כל אחד חלם חלום שניהם שחלם את חלמו ופתרון סבירו וזה של
וירא שר האופים כי טוב פתר, (רש"י). והנה לפי הדרש יהיו חלום סמוך למלת שניהם,
חלום של שניהם, אבל לפי משמעות פשוטו הוא מופרד, ואין טענה נגד הפשט מן הח"פ
שכח"ת, כי איננו מסבנת הסמיכות, רק הוא נעלם והנפרד הוא ג"כ חלום, כמו והנה חלום
(לקמן מ"א ז'), שנא כן כס"פ, וגם אונקלוס ויב"ע תרגמו וחלמו חלמא תרויהון, כוונת משמעות
פשוטו, כי אם היה סמוך היו לריבוי לתרגם חלמא דתרו יהון או די תרויהון כמו שתרגמו
חלום פרעה (שם מ"א כ"ה), חלמא דפרעה, ועל פיהם תרגם כן גם המתרגם האשכנזי: איש
חלמו, כל אחד חלם חלום אחר ולא שניהם חלום אחד, וכן מתורגם בלשון אשכנז, ולי
נראה להמתיק עוד כוונת המאמר הזה שחלמו כ"א חלום מענין מלאכתו ומעשהו, זה גפן,
וזה סלים עם מעשה אופה: איש בפותרון חלמו, לשון פתרון חלומות הוא המקרה אשר
יקרנו לעתיד ויקרא המודיע אותו העתיד פתר, ועל דעת רבים כי פתרון הוא פירוש, (הוא)
דעת הרד"ק בשרשים שרש פתר והראב"ע, וכ' הראב"ע כי לא מלאנו מלת פתרון כי אם עם
החלום, וטעם איש בפותרון חלמו, כל אחד ואחד חלם חלום שדומה לפתרון העתיד לבא
אליו, זה לשון רש"י, ומה טעם שיאמר שר המשקים לפרעה חלמו חלום הדומה לפתרון
שימעט בזה חכמת הפותר ואולי לא יהיה כן חלום פרעה ולא ידענו יוסף, (הרמב"ן), ואני
תמה על דברי הרב בזה, כי מהידוע שאין הפרש בין חלום לחלום למי שלא ידע הפתיד לבא
על החולם, והפתור יכול לפתור את החלום בכמה אופנים וכולם ידמו אליו, כמו בחלום פרעה
שאמרו חז"ל במדרש רבה שהחרטומים פתרו אותו בכמה ענינים, שבע בנות אתה מוליד ושבע
אתה קובר, שבע מלכויות אתה מכבד ושבע אסרכיות מורדות בך, וגם כמה היו דומים אל
החלום, על כן לא ידע שר המשקים אם אמת פתר לו, עד אחר ראותו שנתקיים פתרונו
לו ולחבירו, מעתה כוונת הכתוב פה לדעת רש"י ז"ל לספר את המעשה כפי שהיה ונדע בסוף,
שאמר שחלמו כל אחד כפי הפתרון האמתי שיפתור יוסף והוא העתיד לבא אליו, לא שהם ידעו זה
מתחלה

ה מ ע מ ר

איש חכם ונבון ונאמן רוח, לכן פקד אותו אחס לשרתם למען יהיו עיניו פקוחות על מעשיהם,
זאנזיו קשובות לכל דבריהם, ואולי גם זאת כוונת הראב"ע שאמר, כי מעלה גדולה היתה להם
בבית פרעה כי שרים היו ע"כ. (ה) בפותרון, מה שהניח הרב בשם הראב"ע כי פתרון לא
נמלא

ו י ש ב מ

תרגום אשכנזי שג

והאפה אשר למלך מצרים אשר
אסורים בבית הסהר: (ו) ויבא
אליהם יוסף בבקר וירא אתם
והגם זעפים: (ז) וישאל את
סריסי פרעה אשר אתו במשמר
בית אדניו לאמר מדוע פניכם

טינג איבעראיין; נעהמליך
דער אָבערשענק אונד דער
אָבערבאקמייסטער דעם קע.
ניגם פֿאַן מצרים, וועלכע אין
דעם געפֿענגניס איינגעשפערט
וואַרען. (ו) אַלס יוסף דעם
מאַרגענס צו איהנען קאַכ, זאָה
ער דאַס זיא בעשטירצט וואַ
רען. (ז) דאָ פֿראַגט ער דיא
האַפֿבעדינטען פֿרעה'ס, וועל-

רעים

כע מיט איהם אין פֿערהאַפֿט אין דעם הייזע זיינעס העררן וואַרען: וואַרום זינד אייערע גע.

זיב

תרגום אונקלוס

ר ש י

למלכא דמצרים די אסירין בבית אסירי:
(ו) ואתא לותהון יוסף בצפרא וחוא יתהון
והא אינון גסיסין: (ז) וישאל ית רב רבי פרעה די עמיה במסרת בית רבניה למימר

חלוס סדומה לפתרון העמיד לנא עליהם:
(ו) זעפֿיס' ענניס כמו סר וזעף (מלכ' מלכ' ח' פ' ח' פ' ח')

ב א ו ר

כתחלה אם הוא הפתרון האמתי ועמיד לנא עליהם, ולכן בספר שר המשקים זאת לפרעה, ברכותו להדיל חמת הסותר, אמר איש כפתרון חלמו חלמו, ר"ל כפי הפתרון שראינו שנתקיים אחר כך, וא"כ אין טענת הרמנ"ן טענה על פי רש"י ז"ל, ונראה מהסימת לשון האונקלוס שדגת כדעת רש"י, וכן מר:ס המתרגם האשכנזי: המשקה והאשה ג', הוא חוספת ציור למלת שניהם, ומן איש עד חלמו הב' הוא כמו מאמר מוסגר, ולכן מלת חלמו מוטעמת בעצם החתום המפסיק יותר מכל הטעמים שלפניו, וכן מתורגם בל"ח: (ו) ויבא אליהם יוסף בבקר, יתכן שגלילה היה לן צבור, (הראב"ע), יראה שדעתו שנית הסהר אינו הצור, והי' שר המשקים והאופיס בנית הסהר שהיה בית תשוב קלת, וראוי לשריס כמוהם, ויוסף היה צבור, אבל מן הכתובים אינו נראה בן רק שהכל אחד, ופעם יקרא צור בעצור שהיה תחת הקרקע ופעם יקרא בית הסהר בעצור שהיה עשוי כמין בית, ופעם יקרא בית הצור, עד צבור השני אשר בנית הצור (שמת י"ב כ"ט), וכ"כ הרד"ק בשרשים שרש צור, וכן כתב רש"י בפ' מקץ (לקמן מ"ח י"ד), וח"ל מן הצור, מן בית הסהר שהוא עשוי כמין גומא, וכן כל צור שבקרא לשון גומא הוא ואף אם אין בו מים קרוי צור עכ"ל, וגם אונקלוס ויב"ע תרגמו צור גומא בכל מקום, וזה, וכן וירינהו מן הצור, תרגמו בית אסירי, כמו שתרגמו בית הסהר, כדרכם לתרגם לפי הענין, ופי' ויבא אליהם יוסף בבקר, ממקום משכנו: זעפים, ענבים כמו סר וזעף (מלכיס ח' כ"א ד'), זעף ה' אשא (מינה ז' ט'), (רש"י) . והראב"ע כתב, זעפים, מתרעשים כטעם ויעמד הים מועפו (יונה ח' ט"ו), והוא הפך המנוחה וההשקט, והכוונה שראה בפניהם העדר מנוחת הלב, ושהוא נגרש וזעף כים: (ו) וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו, בשביל שהפקיד אותם אדוניו בידו כאמרו ויפקד שר הטנאים את

ה מ ע מ ר

נמלא רק בחלוס, הנה אין ספק כי פשר דבר (קהלת ח' ח') הוא הענין הזה בעלמו רק שחלף התי"ו בשי"ן, וכן תרגמו אונקלוס ויונתן בלן ופוזרין. והעיריני ילידי רי"ו כי מלוי הוא בתלמוד ירושלמי שיאמר תסתר (בשקוס שיאמר הנבלי הנא במאי עסקינן) ומה גם בפירוש רש"י לד"ה כי דמיאל פעמים רבות פתרון תחת פירושו, וזה אות כי הנחת פתח לא על החלוס לכד היא.

שלשה

זיכטער הייטע זא בעטריבט?
 (ח) זיא אנטווארטעטען: ווייר
 דאבען אויגען טרוים געהאפט
 אונד היר אוינט נייעמאגד דער
 איהן אויסלעגען קאן גינסף
 שפראך: זינד דיא טרוים דיי
 טונגען ניכט גאטטעס? ער
 צעהלט ויא מיר דאך: (ט) דא
 רויף ערצעהלטע דער אבער
 שענקע זיינן טרוים דעם יוסף
 אונד שפראך: אין מיינעם
 טרוימע וואר עם אלס ווען איין
 וויינשטאק פאר מיר ווארע;
 (י) אים וויינשטאקע ווארן דרייא

רעים היום: (ח) ויאמרו אליו
 תלום חלמנו ופתר אין אתו
 ויאמר אלהם עסף הלוא לא הים
 פתרים ספרו-נא לי: (ט) ויספר
 שר-המשקים את-חלמו ליוסף
 ויאמר לו בחלומי והנה גפן
 לפני: (י) ובגפן שלשה שריגם
 והוא כפרחת ערתה גצה

הכשילו
 רעכען, עם וואר אלס ווען ער גרעטע, ווארן קאם דוא בליטהע הערפאר, ענדליך
 ריפ-

תרגום אונקלוס

מה דין אפיכון בישין יומא דין: (ח) ויאמרו
 ליה חלמא חלמנא דפשר לית ליה ואמר
 להון יוסף הלוא מן קדם יי פושבן אישתעו
 בען לי: (ט) ואישתעי רב שקי יח חלמיה
 ליוסף ואמר ליה בחלמי והא גופנא קרמי:
 (י) ובגופנא תלחא שבשין והיא כד אפרחת

א' כ"ח) זעף ה' אשא (מיכה ז'): (י) שריגי
 זמורות ארובות שקורין וידיין: והיא
 כפורת. דומה לפורחת והיא כפורת
 נדמה לו בחלומי כאלו היא פורחת ואחר
 הפרח עלתה נכה נעשו סמדר אשפי"נר
 בלע"ז ואח"כ הכשילו והיא כד אפרחת
 אשיקת לכלבין ע"כ תרגום של פורחת.
 נן גדול מפרח כדכתיב ובושר גומל יהיה
 נכה (ישעי"ח) וכתיב ויול' פרח והדר ויכן נין

ב א ו ר

את יוסף אתם, בי לולא זה לא הים ראוי ליוסף למקור על מחשבותיהם. (ר"ע ספורנו):
 (ח) ובחר אין אחו, כמו ואין פתר אחו, וכן ביוסף אל ועשים אינם אותם (ל"ג ל"ב), (הרש"ם).
 וטעם ופתר אין אחו, אין מודיע העתיד ממנו, להיותו במשך, אשם היינו טון מנאן, היינו
 מנקשים פתרון מחרטמי מלרים ופותריהם: הלא לאלהים פתרים, טעות הוא נידכס לחשוב
 שישלם פזרון הקלומות במלאכה וחכמה, דעו כי לאלהים פתרים, ולא יוכל אדם לפתור
 חלומות בשלמות, אשם לא נהיות רוח אלהים נוססה בו, ולכן ספרו נא לי, אולי יקרה ה'
 לקראתי, והנר מה יראני והגדתי לכם, (מדברי מהר"י אברבנאל ורע"ס): (ט) והנה, אחר
 כל חלום במקרא תבוא מלת והנה, וטעמה כאילו: (י) שריגם, שעפים, (רד"ק) בשרשים
 שרג שרג). ולשון רש"י שריגם, זמורות ארובות שקורין וידיין, [ל"ל ור"ח, והוא חורש"ים, בזה
 וכל"א (רוטען, וויינרעבען)]: והיא כפרחת עלחה גצה, דומה לפורחת והיא כפורחת נדמה

ה מ ע מ ה

(י) שלשה שריגם, לדעת רש"י יאני שריג ושרק ענין אחד (עיין לקמן מ"ט ו"א), ובחלק
 הגימ' ל' נק"ף, ולדעת הרד"ק שרק הוא המשובת במיני הגפנים (עיין בשרשים שרג שרק) אבל
 בכל זאת יתכן כי ממש אחד יתאו. שריגם, פירש' זמורות ארובות שקורין וידיין, והוא ל'
 שפירא, וכל"א (וויינרעבען), עיין מרפא לשון ברכות נ"ה א' ד"ה לרל פיג פני ס' (ד"ה).

הבישילו אשכוליה ענבים :
(יא) וכוס פרעה בידו ואקת אתה
הענבים ואשחט אתם אלכום

רייפמען אויך דיא בעערען אן
דען טרויבען (יא) פרעה'ס
בעבער וואר אין מיינער האנד,
דא נאם אן דיא בעערען
דריקטע זיא אין פרעה'ס בעב'ע

הרגום אונקלוס

אפקת לבלבין ואניעת נץ בשילו אשכולהא (נמדבר יז) : (יא) ואשחט. כתרנומו
הווי ענבין : (יא) וכפא דפרעה בידו ונסיבית יח ענביא ועפרית יתהון לכפא דפרעה

באור

לי בחלומי באלו היא פורחת ואחר הפרח עלתה ונה נעשו סמדר אשפני יר בלע"ז (ובל"א חזיפה
בויעהען) ואחר כן הבשילו, והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין עד נלאן תרגום אל פורחת, לשון
רש"י, ואינו נכון שאם היה מדבר כמדמה מפני שהם דברי חלוט היה אומר והנה כנסן לפני
ונגפן ג' שריגס והכ"ף הזו אינה בחלוט שר האופים ולא בחלוט פרעה ולמה ידמה בזה יותר
מכל האחרים אבל יאמר בכולם והנה הדמיון שטעמו כאלו, אבל פירושו והיא פורחת עלתה ונה
ושראה בחלומי הגפן כי מיד שפורחת עלתה ונה והבשילו אשכוליה ענבים, וזה להורות כי
ממהר האלהים לעשותו, וזה הכיר יוסף כי שלשת השריגס שלשת ימים הם ולא חדשים או שנים
וחשב בדעמו כי ביום אחד ישא ראש שיהם או בעבור כי בלילה אחד חלמו ואין לרדוד לדברי
ר"א שאמר שהיה יוסף יודע יום הולדת את פרעה, וכזאת הכ"ף במקומות רבים, והיה כמשיב
ידו (לעיל ל"ח ב"ט), כדור אגרט (גס י"ב י"ד), וכעת מותה ותדברנה הנלכות (שמואל א'
ד' כ'), וכן רבים, ואונקלוס שאמר והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין תרגום עלתה שהעלתה
לולבי גפנים הושיאה פרח והעלתה לולבין גדולים והגלו והבשילו אשכוליה ענבים כי לא יבוא
לו לשון עלתה כן כי אינו עולה. (הרמב"ן): נצה, קן גדול מפרח כדכתיב וכסר גמל יהיה
נלה (ישעיה י"ח ה'), וכתוב וילא פרח (והדר) ויזן לין (נמדבר י"ז ב"ג), (רש"י). ובענין
שרש המלה כתב הרד"ק בשרשים שרש נון כי שרש נון, והאם בהבלע עי"ן הפעל ברגש
הלד"י עלתה גציה, כמפיק הה"א, והנפרד גץ, או נאזר בו הנפרד גציה בה"א (כמו וכסר
גמל יהיה גציה, שהה"א שם רפה, וכן וישלך כזית גצחו (איוב ט"ו ל"ג), שהה"א הנוספת
אל השם נשחנה למי' כדרכה בכנויים), והראוי פה לומר עלתה גצחה, כי ה"א של השם
חשתנה למי' ואחריה ה"א לכנוי נסתרת וכמו גצחו, ונשמטה ה"א השם על דרך זרות כמו
שנשמטה במלת אלל פצחה (משלי ז' ח'), שהראוי להיות לדעת קלת פצחה כמו אגן פצחה
(איוב ל"ח'), והוא הנוכח מפני מלת עלתה: הבישילו, בשול הפירות כמו בשל הבשר כמו שאין ראוי
לאכול הבשר קודם שיתבשל כן אין ראוי לאכול הפירות קודם שיתבשלו (רד"ק בשרשים שרש בשל), והנה
בכל המקרא יבא השרש הזה בכנויין פעל ופעל ולא נמצא נקל רק ב' פעמים כי בשל קביר (יש"ד י"ג)
בשלו עמיה (ישקאל כ"ד ה'), ושניהם עומדים, גם נמצא השם התאר ב' פעמים מן הקל, ובשלו
מבשל (שמות י"ב ט') את הזרע בשלה (נמדבר ו' ט'), ואותם שהם מן פעל ופעל המה יונאים,
ולא נמצא בהפעיל רק פה, (והוא פעל יולא ג"כ כי הוספה המליגה אל האשכולות שברוב לחותם,
סנבו בשל הענבים מהר): אשכוליה, הגרגרים (כל אחד לבד) יקראו ענבים (ובל"א בעערען),
ואשר בו הגרגרים (הזמורה הקטנה שמחברים בה הרבה ענבים יחד) יקרא אשכול רג"ס
בלע"ז), (ובל"א טרויבע), (רד"ק בשרשים שרש שכל), והנפרד משם זה תמיד האל"ף בסגול,
אבל בקבוצו מלאוהו בסגול כמו פאשכולות הגפן (ש"ה ז' ט'), וגם נפתח אשכולות מרכת
(דברים ל"ב ל"ב), ונהאמנו אל הכנויים כה הוא נפתח. ויתכן שנוכל לומר כן בסגול, ואם לא
נמצא: (יא) ואשחט, כתרנומו ועלית והרנה יש בלשון משנה אין סומטין את הפירות: אל כוס,
שיזוב היין אל חוך כוס פרעה, וכן והנשאר גדם יאנה אל יסוד המזבח (ויקרא ה' ט'),
ימנה

חרגום אשכנזי

לער אויס, אונד זעטצטע דען
בעכער אויף פרעה'ס האנד.
(יג) יוסף שפראך צו איהם,
דיעזעם איזט זיינע דייטונג:
דרייא רעבען בעדייטען דרייא
טאגע. (יג) נאך דרייא טאגען
ווירד דרך פרעה מיט אויפ-
בריינגען, אונד ווירד אויף דען
פאריגען פליס דרך זעטצען; דוא
ווירסט פרעה דען בעכער וויע-
דער אין דיא האנד זעטצען
נאך דער פאריגען ווייזע,
דא דוא זיין שענק ווארסט.
(יד) ווען דוא דרך נון מיינער

וישב מ

פרעה ואתן את הכוס על-כף
פרעה: (יג) ויאמר לו יוסף זה
פתרנו שלשת השרגים שלשת
ימים הם: (יג) בעוד שלשת ימים
ישא פרעה את ראשה והשיבה
על-כנה ונתת כוס פרעה בידו
כמשפט הראשון אשר היית
משקהו: (יד) כי אם זכרתני אתה
כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי

חסד

וויעדער עראינגערסט, ווען עס דיר וואהלגעהען ווירד, זא ערצייגע מיר דאך גנאדע, גע-
דענ

ר ש י

ועלית והרבה יש בלשון משנה: (יב) שלשת
ימים הם. סימן הם לך לשלשת ימים
ויש מדרש אגדה הרבה: (יג) ישא פרעה
את ראשו. לשון משנה כשיפקוד שאר
עבדיו לשרת לפניו בסעודה ימנה אותך
עמהם: כן. נסים שלך ומושך: (יד) כי
אם זכרתני אתך. אשר אם זכרתני אתך
מאמר שייטב לך: ועשית נא עמדי חסד
אין

חרגום אונקלוס

ויקבית ית בפא על ידא דפרעה: (יב) ואמר
ליה יוסף דין פושרגניה תלחא שבשין תלחא
יומין אינון: (יג) בסוף תלחא יומין ידברניך
פרעה ויתבינה על שמושך ותתן בפא
דפרעה בידיה כהלחא קדמיחא די הויחא
משקי ליה: (יד) אלהן תדברניני עמך כד
יוטב לך ותעביד בען עמי מיכו ותדבר

ב א ו ר

ימנה באופן שיהיה הדם ניתן והולך אל היסוד ע"ש: (יב) שלשת ימים הם, סי' הם לשלשת
ימים, והראש"ע השיב לשאלים מאין ידע יוסף שמנין השלשה רומזין על ימים ולא על שבעות
או חדשים ושנים, ואמר שיום הולדת הוא היום שנולד בו פרעה והיה עושה בו משתה בכל
שנה והיום ההוא היה נודע לכל אנשי מצרים, ואירע שחלמו בלילה שהיה ג' ימים לפני היום
ההוא והמנהג היה שם להוליא משכנר אסירי קודם יום משתהו, ולכן היו האסורים שומרים
המשכון בעבור שהיו יודעים שעתידים ללחא אז ממאסרם. וכבר העתקתי דעת הרמב"ן לעיל
(פסוק י'), כי הכיר זאת ממהירות הנץ והנשול מיד אשר שפרקה, ויתכן בזה גם דעת מהר"י
אנרנאל שרוח הקדש היה מייסיר את יוסף במה שפטר, לא כמו המשער בלכד: (יג) ישא
פרעה את ראשו, ל' משכון כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו בסעודה ימנה אותך עמהם,
(הש"י), וכן פי' הראש"ע בסוף דבריו והראש"ס: כן, משרש כון נסים שלך ומקום מושך
שהיית נכון בו מתחלה, ונא הדגש במקום הנח, ואנקלוס ויב"ע לא תרגמו רק הכוונה: כמשפט,
ענין החוק והמנהג: (יד) כי אם זכרתני אתך, אם תזכרני כאשר יטב לך, וטעם אתך שתזכרני
בלכך כאלו אני עמך ולא תשכחני, אז אני מנקה מאתך לעשות עמדי חסד, והוא שתזכרני
אל פרעה, הכוונה שיהלל אותו לפני פרעה, וע"י זה תוליאני מן הבית הזה, כי אין ביעון,
וראוי לאלך שילוני מיד עושקי (מדברי הרמב"ן ז"ל): זכרתני, נא עכר במקום עתיד:

תרגום אשכנזי שה

דענקע נעהמליך מיינער פאר
פרעה, אונד לאס מיך אויס
דיעזעם הויזע העראים נעה
מען; (טו) דען איך בין אויס
דעם לאנדע דער עברים גע
שטאָהלען וואָרדען, אונד האָ
בע היר צו לאַנדע אויך ניכטס
בענאַנגען, דאַס זיאַ מיך אין
דיעזע גרובע געזעצט האָ
בען. (טז) אַלס דער אַבער
באַקמייסטער זאָה דאַס ער גוט
געדייטעט האַטטע, שפּראַך
ער צו זוסף: אויך אין מיינעם
טרוימע וואָר עס, אַלס ווען
העליין

חסד והזכרתני אל-פרעה
והוצאתני מן-הבית הזה: (טו) כי-
גנב גנבתי מארץ העברים וגם-
פה לא-עשיתי מאומה כי-שמו
אתי בכזר: (טז) וירא שר-האפים
כי טוב פתור ויאמר אר-יוסף
אף-אני בחלומי והנה שלשה
סלי חרי על-ראשי: (יז) ובסל

אין דרייא געפלאַכטענע קערבע אויף מיינעם קאָפּע העטטע. (יז) אים אַבערסטען

תרגום אונקלוס

עלי קדם פרעה וחסקינגי מן בית אסירי
הרין: (טו) ארי מיגנב גניבנא מארע עבראי
ואף הכא לא עבדיח מדעם ארי מגיאויחי בבית אסירי: (טז) וחוא רב נחחומי ארי
יאות פשר ואמר ליוסף אף אנא בחלמי והא תלחא סלין דחירו על רישי:

ב א ו ר

(טו) גנב, מקור מננין פּינל: מארץ העברים, טעמו מארץ חנרון אשר גרו שם אנרחס יחמק
ויעקב כי אנרחס שהיה ראש היחס וקרא אנרחס העברי כי היה מעבר הנחר וגדל שמו בנוים
כי נחקיים בו וואגדלה שמך (לעיל י"ב ב'), ועל כן נקראו כל זרעו העברים והם עלמס יחיקו
את שמן כן שלא יתערבו בעמי הארלות הכנענים והחזק השם הזה בכל זרע ישראל לעולם
זה טעם הניח לנו איש עברי (שם ל"ט י"ד), כי יוסף אמר להם עברי אנכי ולא נלכ שיחזיקוהו
כנעני והנה ארץ מגוריהם קראה ארץ העברים כלומר הארץ אשר העברים שם או שנקרא
שמה כן כי הם גדולי הארץ ואליה נמו שנאמר נשיא אלהים אתה בתוכנו (שם כ"ג ו'), וכתיב
א תגעו במשיחי (תהלים ק"ה ט"ו וד"ה י"ו כ"ב). (הרמב"ן): (טו) וירא שר האופים כי טוב פתור,
ראה נלכו להשמעת אוניו הפתרון כי טוב הוא ומסכים עם פרטי המלס בכל חלוקיו, (ועוב, ענינו
יפה וכהוגן כמו שתרגם אונקלוס ויב"ע), הכיר בזה דברי אמת ונתן אל לנו להניד גם את
חלמו, והטעם לומר כן כי היה האיש מבוזה את יוסף ומושב בו שלא ידע לפתור חלמו,
לולי ראותו כי פתור לחברו יפה וכהוגן: סלי חרי, סלים של נכרים קלופים עשויים מורים
מורים

ה מ ע מ ר

(טו) כי טוב פתור, יראה לי כי שר האופים נזכר עתה כי ביום השלישי יום הלדת פרעה,
(כבר אמר הראב"ע שגם יוסף ידע זאת, כי היתה זאת מודעת בכל ארץ מצרים, ואף כי לשכ
הטנחים, והוא לא העלים זאת מיוסף) וידע כי ביום הזה דרך המלך לשלח אסורים חפשי,
ולחיל לקוחים למות, ומזה הנין כי טוב פתור, וגם לא הי' מסופק עוד כי גם הוא יסיק
לכון מאת המלך, כי גם לו חלם שלשה סלים המורים על שלשת ימים, ועת הזאת היא עת
לכון לפני המלך. סלי חור, עיין בבאור, ומאד אמתה גם על הראש"ס שאמר לפיכך יכול

הַעֲלִיזוּן מִכָּל מֵאֵכֶל פְּרַעֲהַ מַעֲשֵׂה
 אִפְּהָ וְהַעֲזוּף אֲכַל אַתֶּם מִן־הַסֵּל
 מֵעַל־רֵאשֵׁי: (יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר
 זֶה פִּתְרֵנוּן שְׁלֹשַׁת הַסֵּלִים שְׁלֹשַׁת
 יָמִים הֵם: (יט) בְּעֹזֵד וּשְׁלֹשַׁת יָמִים
 יֵשָׂא פְרַעֲהַ אֶת־רֵאשֵׁהּ מֵעֲלֶיהָ

קארבע אבער וואר אללערלייא
 שפיווע פיר פרעה נעהמליך
 אז באקווערק; אונד דער פֿאַ
 געלאס זיא אויס דעם קארבע
 איבר מיינעם קאפֿע. (יח) זוסף
 אנטווארטעטע אונד שפראך,
 דיעזעס איזט זיינע דייטונג:
 דרייא קערבע בעדייטען דרייא
 טאגע. (יט) נאך דרייא טאגען
 ווירד פרעה דיינען קאפֿה פֿאַן
 דיינעם רומפֿע נעהמען, אונד

ותלה

ר ש י

תרגום אונקלוס

ובמקומו יש הרבה ודרך מוכרי פת כיסנין
 שקירין אונל"ג לתתם בזותם סלים: (יח) ובסל"א עלאה מכל מיכלא דפרעה
 עובד בחתום ועופא אכיל יתהון מן סלא מעלמי רישוי: (יח) ואחיב יוסף ואמר דין
 פושרגיה תלתא סלין תלתא יומין אינון: (יט) בסוף תלתא יומין יעדי פרעה ית

רישך

ב א ו ר

חורים ובמקומו יש הרבה ודרך מוכרי פת כיסנין שקירין אונל"ג [ינרש"י כ"י אונל"ג ושניהם
 אחד, וכל"א היפען קובען]] לתתם בזותם סלים (רש"י), הנה פירי חרי מענין נקבים ושרטו
 חור, וכן פירי הרשג"ס וכתב סלי חרי, מנוקבים, כמו חורי עפר וכפ"ס (אויב ל' ו'), וחרגים
 חורי (ישע"י י"ט ט'), למיכך יכול היה העוף לאכול דרך נקבי חריגת הסל עכ"ל, וכן פירי הרד"ק
 בשרשים שרש חור, והראוי להיות חורים ונפלה המ"ס כמו ראש השלשי (שמואל ב' כ"ג ח')
 לכרי ולרזים (מלכים ב' י"א ד') הרדד עמי תחתי (תהלים קמ"ד ב'), הראוי בהם השלשים,
 לכרים, עמים, ורבים כן. והנאון רב סעדיה פירש סלי לזם לכן כלחם המלך מלאין ולא
 עתה פניו יחורו (ישעיה כ"ט כ"ב), מן הארמית שחאמר ללכן חור, ולאין רבותיו נמשנה
 פתיך גריזין וחורי (בינה פ"ב מ"ו), ואמר בירושלמי רבנן שמעין לה מן הרד והנה שלשה סלי
 חרי על ראשי, וכ"ת יב"ע, סלין דפיתא נקיא, והנה מסמיכות מלת סלי לחרו נראה לי
 שאין פירושי כדעת רש"י והרשג"ס, כי לדעתם מלת חרי היא חאר אל הסלים ולא יסמך השם
 אל החאר כי אם על דרך זרות גם אין לירך להמליח מקום אל העוף האוכל אותם ולומר
 שהיה אוכל דרך נקבי הסל, כמ"ש הרשג"ס, כי הסל העליון היה מגולה למעלה ואכל אותם
 משם ולא דרך הנקבים, ואלו אכל דרך נקבי חריגת הסל, מדוע לא אכל כי אם מן העליון,
 במשמעות הכתוב. ולדעת הנאון תהיה הסמיכות במשמעה, והמתרגם האשכנזי שזרגס (גע'
 פלוקטענע קערבע) מרגס כפי הכוונה לפי פירש"י. והרד"ק בשרשים שרש חרר מפרש עוד בשם
 תלמוד ירושלמי שהיו הסלים מלאים חירות, ויהיה לפ"ו חרי משרש חרר ובא הנח במקום
 הדגש הראוי לבא ברי"ג לחסרון הרי"ג הא', בעבור שאין הרי"ג מקבלת דגש, ולפי' זה תהיה
 ג"כ הסמיכות על נכון: (יט) ישא פרעה אח ראשך, ישאנו ממש ממקומו ושעמו יסירונו
 בסוף או ירימונו על עץ, וזה אינו נשיאות של חסרון אלא של זקיפת תלייה, בעבור מלת
 מעליך

ה מ ע ר

היה העוף לאכול דרך נקבי חריגת הסל, גם על הרב האבאר שהקשה לדבריו מדוע לא אכל
 העוף רק מסל העליון? הן מי זה יעבור ברוח הדמיון, ומי יאמר לחלוס מה מעשה? ואיה
 קולס חלוס אשר עיניו כל תחזינה זרות, אין להן מליאות בעכע?

וְתָלָה אֹתָךְ עַל-עֵץ וְאָכַל הָעוֹף
 אֶת-בְּשָׂרְךָ מֵעַרְיָה: (כ) וַיְהִי
 בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּדָת אֶת-
 פְּרָעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ לְכָל-עַבְדָּיו
 וַיֵּשֶׂא אֶת-רֹאשׁוֹ שֶׁר הַמִּשְׁקִים
 וְאֶת-רֹאשׁ שֶׁר הָאִפִּים בְּתוֹךְ
 עַבְדָּיו: (כא) וַיֵּשֶׁב אֶת-שֶׁר הַמִּשְׁקִים
 עַל-מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל-כַּף
 פְּרָעָה: (כב) וְאֶת שֶׁר הָאִפִּים תָּקַח

דיך און דען גאלגען הענגען
 לאססען, דא דען דער פֿאָ-
 געל דיין פֿלייש פֿאָן דיר אבי-
 פֿרעססען ווירד. (כ) דען
 דריטטען טאג דארויף, דען
 טאג און וועלכעם פרעה גע-
 באהרען וואָרדען, מאַכטע ער
 איין גאסטמאָהל פֿיר אַללע
 זיינע בעדיענטען, אַלס ער
 נון דאָז הויפט דעם אָבער.
 שענקס, אונד דאָז הויפט דעם
 אָבער באַקמייסטערס מיט אונ-
 טער זיינען בעדיענטען אויפֿ-
 געבראַכט, (כא) זעטצט ער
 דען אָבער שענק אין זיין שענק-
 אַמט וויערער איין, אונד ריעֿ

כאשר

זער זעטצט דען בעלער אין דיא האַנד דעם פרעה. (כב) דען אָבער באַקמייסטער אָבער ליעם

ער

תרגום אונקלוס

רִישָׁהּ מִנְּךָ וַיִּצְלָב יָחַד עַל צְלִיבָא וַיְכוּל
 עוֹפֵא יִת בִּישָׂרְךָ מִנְּךָ: (כ) וְהָיָה בְּיוֹמָא
 תְּלִיתָאָה יוֹם בֵּית וְלֵדָא דְּפְרָעָה וַעֲבַד
 מִשְׁתָּא לְכָל עַבְדֵּיהּ וְאָדְבַר יִת רִישׁ רַב
 שְׁקִי וַיִּת רִישׁ רַב נְחֹתוּמִי בְּגוֹ עַבְדֵּיהּ:
 (כא) וְאַחַב יִת רַב שְׁקִי עַל שְׁקִיּוּתֵיהּ וַיְהִי
 בְּפִא עַל יָדָא דְּפְרָעָה: (כב) וַיִּת רַב נְחֹתוּמִי

ר ש י

(כ) יום הולדת את פרעה. יום לידתו
 וקירין לו יום גינוסיה ולשון הולדת לפי
 שאין הולד נולד אלא על ידי אחרים
 שהחיה מילדת את האשה ועל כן החיה
 נקראת מילדת וכן ומולדתך ביום הולדת
 אותך (יחזקאל ט"ז) וכן אחרי הוכנס את
 הנגע (ויקרא י"ג) שכינשו ע"י אחרים:
 וישא את ראש וגו'. מנאס עם שאר עבדיו
 שהים מינה המזרחים שישרתו לו בסעודתו
 וזכר את אלו במוכס כמו שאו את ראש
 לשון

צלב

ב א ו ר

מעליך שאחריו, וכן ת"א ויב"ע יעדי: (כ) הולדת, מקור מניין השעל, והראוי להיות הולדת
 כי שרשו ילד, ונא הדגש בלמ"ד תמורת הוח, ופירושו יום הולדת לפרעה שנולד לו בן או
 פירושו שנולד הוא עצמו שהיה עושה משתה בכל שנה בזמנו יום, כ"כ הרד"ק בשרשים שרש
 ילד, ואמר את אחר ההפעל בעבור שהוא נושא המאמר כמו יחלק את הארץ (במדבר כ"ו נ"ה),
 וכן אמר ביום הולדת אותך (יחזקאל י"ו ד'), ונראה מזה שפרעה עצמו הוא הנוולד, והוא
 עשה משתה נפיל השני שזכר הרד"ק: וישא את ראש וגו', מנאס עם שאר עבדיו שהיה
 מונה המזרחים שישרתו לו בסעודתו וזכר את אלו במוכס כמו שאו את ראש (במדבר א' ב'
 וכ"ו ב') לשון מנין, (רש"י). ואונקלוס תרגם ואדכר, לפי הכוונה, ויב"ע תרגם ורומס, כמו
 שתרגם ישא פרעה (בפסוק י"ג), ויב"ע, אכל פליאה דעת ממני כי איך שייך לשון רומס
 על שר האופים אשר תלה אותו, ואינו דומה אל ישא פרעה (אל פסוק י"ג), כי שם היה
 דברו אל שר המשקים לנד: (כא) משקהו, שם אל הדגש אשר ישתה, אכל אשר היית משקהו
 דלעיל (פסוק י"ג), הוא שם תאר אל הפועל והוא האדם הנותן את היין לשמות לאחרים,
 כ"כ הכאב"ע והרד"ק בשרשים שרש שקה, וכן ת"א ויב"ע, אכל נולד לפרש גם פה שהוא שם

הרגום אשכנזי

וישב ממא

ער הענגען, וויא יוסף איהנען געדרייטעט האטטע. (נג) אל. ליון דער אבערשענק עראינ. גערטע זיך יוסף'ס ניכט אונד פֿערגאס איהן ענדליך פֿעללויג. **מא** (א) נאך פֿערלויף צווייער יאהרע האטטע פרעה

כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף: (נג) וְלֹא-זָכַר שָׂר-הַמִּשְׁקִים אֶת-יוֹסֵף

וַיִּשְׂכַּחְהוּ: פ

מֵא (ח) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים

וּפִרְעָה

איי

תרגום אונקלוס

ר ש י

צָלַב בְּמֵא דִּי פִּשָׁר לְהוֹן יוֹסֵף: (נג) וְלֹא אֲדַבֵּר רַב שְׂקֵי יַח יוֹסֵף וְאַנְשֵׁיהּ:

מֵא (ח) וַהֲוָה מִסּוּף תְּרַתִּין שְׁנִין וּפִרְעָה חָלַם

לשון מנין: (נג) ולא זכר שר המשקים בו ביום: וישכחו. לאחר מכן מפני שחלה בו יוסף לזכרו החזק להיות אסור שתי שנים שני' אשרי הגבר אשר שם ה' מנטחו ולא פנה אל רהבים (תהלים מ') ולא נטז על מלרים הקרוים רבב: **מא** (א) ויהי מקץ. בתרגומו מסוף

ב א ו ר

תאר, ושעורו וישב את שר המשקים על התמונתו להיות משקהו, ובאופן זה תרגמו המתרגם האשכנזי: (נג) ולא זכר וגו', בו נ' ס: וישכחו, לאחר מכן, (רש"י), וכן כתב הרשב"ם ולא זכר שר המשקים את יוסף, מיד בלאתו כמו שביקש ממנו יוסף כי אם זכרתי אתך, וישכחו, זמן מרובה אחרי כן, עד שעה שהקב"ה עשה ליוסף נסים והולך להזכירו עב"ל. אבל הרשב"ע פי' ולא זכר שר המשקים, לא הזכירו בפה אל פרעה, וכן ומשא ה' לא הזכירו עוד (ירמיה כ"ג ל"ו), זכר את ושתי (אסתר ב' א'), והנה אין ראיותיו מכריעות, כי גם שם נוכל לפרש על הזכירה בלב, המדקדק בכתובים יראה שיבא הפרש הזה בבנין הקל על הזכירה בלב, ועל הזכירה בפה דרכו לבא בבנין הפעיל, ואולם אחרי שאין הזכירה בלב פועל בחיובי חפשי לאדם, לא יתכן בו הלווי, כי אם על ידי הזכירה בפה, לכן פי' חז"ל זכור את יוסף השבת לקדשו, זכרהו בפה, וכן זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' לא תשכח (דברים כ"ה י"ז וי"ט), אמרו בספרי זכור בפה ואל תשכח בלב, הענין הוא שעל ידי הזכירה בפה, שהיא המעשה המלווה, לא ישכח בלב ממילא, וכן הענין כאן, על ידי שלא העלה שר המשקים את זכרון יוסף לפניו בלאתו מבית הסהר, ולא שם אל לבו לזכור פתרון חלומו שפתר לו לטובה גרם לו זה שנמקה הרושם ההוא מנפשו, וישכחו מכל וכל, ונראה שזה כוונת רש"י והרשב"ם, וכן מתורגם בל"א:

מא (א) מקץ, בתרגומו מסוף וכל לשון קץ סוף הוא: שנחיים ימים, שתי שנים שלמות בדכתיב ימים תהיה גאלתו, ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמומה (ויקרא כ"ה כ"ט

ה מ ע מ ר

מא (א) ויהי מקץ, כבר נתב הרד"ק בפרש קן ושרש קלה, כי קן וקלה ענינם אחד. והנה על פי דרכי אשר סלוחי לי כבר למעלה, גם שניהם משרש אחד ילאו והוא קלץ, ובמלת קצה נעדר אות השרש ונוסף ה"א, ועי' נתיחד ונגדר המושג יותר (כאשר אמרנו), והוא גם בפעל גם בשם, כי הפעל קלץ יכלול גם הכריתה (חבטניידען), כמו ויקללו את בהמות ידיו (שופטים א' ו'), גם הזכירה (לערברעכען, לערטוואגען), כמו ויקלץ את כל כלי הזהב (מ"ב כ"ד י"ג), וכן יאמר על הנתיקה (לערוויטען), כמו קלץ עבות רשעים (תהלים קכ"ט ד'), אבל פעל קלה יאמר רק על הכריתה והכליון, כמו מקלה רגלים (משלי כ"ו י') על רגלים כרותות, וכן החל לקלות בישראל (מ"ב י' ל"ב) שענינו להשחית ולכלות את ישראל, ומה הענין העפר אשר הקלו (ויקרא י"ד מ"ח) שהוא הגרירה (חבקרפטלען), שהוא ג"כ כמו כריתה, ומה שמלאנו